

Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Інститут історії і політології

Кафедра історії України

Кобута Степан

Історія України: модульний курс

Навчально-методичний посібник
для студентів неісторичних спеціальностей
вищих навчальних закладів

Івано-Франківськ
2008

УДК 94(477)
ББК 63.3 (4Укр.)
К 51

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту історії і політології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
протокол №8 від 19 березня 2008 р.*

Розробник:

Кобута Степан Йосифович,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Навчально-методичний посібник з курсу “Історія України” розроблений згідно вимог Кредитно-модульної системи організації навчального процесу і включає: опис навчальної дисципліни, робочу програму з курсу історії України від найдавніших часів до сьогодення, плани семінарських занять, методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи, ключові історичні терміни та поняття, хронологію основних історичних подій, шкалу підсумкових модульних оцінок, питання програмових вимог з навчального курсу, рекомендовану навчальну та спеціальну літературу до вивчення навчальної дисципліни.

Посібник адресований студентам неісторичних спеціальностей і його структура враховує специфіку викладання соціально-гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації.

Рецензенти:

Єгрешій О.І., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Пилипів І.В., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри загальноекономічних та гуманітарних дисциплін, директор Івано-Франківського Інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету

Кобута С.Й. Історія України: модульний курс. Навчально-методичний посібник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Івано-Франківськ: ПП Курилюк В.Д., 2008. – 65 с.

Зміст

1.Опис навчальної дисципліни	3
2. Структура залікових кредитів навчальної дисципліни “Історія України”	4
3. Програма навчального курсу “Історія України”	5
4. Рекомендовані теми та плани семінарських занять	11
5. Методичні поради з підготовки до семінарських занять та самостійної роботи	21
6. Контроль успішності студентів та критерії оцінювання	56
7. Програмові вимоги з навчальної дисципліни “Історії України ”	59
8. Список рекомендованої літератури	62

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна “Історія України” викладається для студентів неісторичних спеціальностей усіх інститутів та факультетів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, що здійснюють підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр та спеціаліст. Вона читається на першому році навчання протягом одного семестру.

Загальний обсяг годин навчальної дисципліни “Історія України” становить 108 годин. З них **32** годин виділено на проведення лекційних занять, **16** – на проведення семінарських занять, **60** – для індивідуальної та самостійної підготовки студентів. Видом підсумкового контролю є екзамен.

Історія України як навчальна дисципліна і як науково-дослідницька проблематика займає важливе соціокультурне місце в системі гуманітарних дисциплін, визначає пріоритетні напрями навчальної, педагогічної та виховної діяльності в системі підготовки кваліфікованих спеціалістів у вищих навчальних закладах України. Одним із завдань навчального курсу “Історії України” є формування всесторонньо розвиненої особистості, яка володіє не тільки високим рівнем фахових знань із відповідної спеціальності, але й постає свідомим патріотом та громадянином своєї країни. Уміння засвоювати історичні знання дозволяють студентам застосовувати критичний підхід при аналізі складних процесів суспільного життя, формують у молоді різносторонній інтелектуальний багаж, сприяють опануванню правилами наукового пізнання світу.

Навчальний курс “Історія України” передбачає поглиблення знань вітчизняної історії від найдавніших часів до сьогодення. Основний акцент зроблено на історико-політичній проблематиці минулого, державотворчих та національно-визвольних процесах історичного розвитку українського народу. Відповідно до цього, навчальний курс побудований за модульним принципом, тематична структура якого відповідає основним етапам розвитку української державності та національного руху.

2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”

для студентів неісторичних спеціальностей

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	Лекції	Семінарські заняття	Індивідуальну та самостійну роботу

Модуль 1 Історія України з найдавніших часів до кінця XVIII ст.

Стародавня історія України	2		2
Давньоруська держава – Київська Русь.	2	2	4
Галицько-Волинська держава.	2	2	4
Українські землі під владою іноземних держав у XIV- першій половині XVII ст.	2	2	4
Українська національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького 1648-1657 рр.	4		4
Українська держава в період Руїни.	2	2	2
Українські землі у XVIII ст.	2		4
Всього за 1 модуль	16	8	24

Модуль 2. Історія України у XIX – на початку XXI ст.

Українські землі під владою Російської та Австро-Угорської імперій	2	4	4
--	---	---	---

Українські національно-визвольні змагання 1917-1921 рр.	4	2	8
Україна між двома світовими війнами	2	2	4
Україна під час Другої світової війни	2		6
Українська РСР у другій половині ХХ ст.	2		4
Україна на шляху до незалежності (1985-1991).	2		4
Україна – незалежна суверенна держава	2		6
Всього 2 модуль	16	8	36

Разом за семестр	32	16	60
------------------	----	----	----

3.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”

Змістовий модуль №1

Історія України від найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.

Тема1. Стародавня історія України.

Предмет і зміст історії України. Поняття стародавньої (первісної) історії України. Періодизація первісного суспільства. Племена Трипільської культури у ІV-ІІІ тис до н.е.: господарство, суспільний устрій, вірування. Державні утворення киммерійців, скіфів, сарматів у Північному Причорномор’ї. Грецька колонізація півдня України. Походження, розселення та суспільний устрій східних слов’ян. Зародження державності у слов’ян. Київська (полянська) держава.

Тема 2. Київська Русь.

Передумови утворення Київської Русі у IX ст. Норманська теорія походження Русі. Розвиток Давньоруської держави за перших Рюриковичів.

Піднесення та розквіт Київської Русі в часи князювання Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Політична і феодальна роздробленість Руських земель. Розпад Київської Русі у середині XII ст. Роль та значення Київської Русі в історичному розвитку українського народу.

Тема 3. Галицько-Волинська держава.

Виникнення та розвиток Волинського та Галицького князівств. Розквіт галицької держави за часів Ярослава Осмомисла. Передумови та причини утворення Галицько-Волинського князівства. Діяльність князя Романа Мстиславовича. Галицько-Волинська держава за часів Данила Галицького. Боротьба Руських земель з монголо-татарами. Золотоординське панування на українських землях. Галицько-Волинські землі в кінці XIII – на початку XIV ст.

Тема 4. Українські землі під владою сусідніх держав (XIV – перша половина XVII ст.)

Територіальний поділ українських земель між сусідніми державами у XIV-XVI століттях. Політичний та економічний розвиток українських земель у складі Литви та Польщі в XV – першій половині XVI ст. Люблінська унія 1569 р. та її наслідки для України. Брестська церковна унія 1596 р. Розкол українського православ'я. Причини та умови формування українського козацтва. Запорізька Січ: політичний, військовий і територіальний устрій у XVI – XVII ст. Боротьба козаків проти турків і татар. Діяльність гетьмана Петра Сагайдачного. Козацько-селянські антифеодальні повстання кінця XVI - першої половини XVII століть.

Тема 5. Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького 1648-1657 рр.

Передумови і причини національно-визвольної війни. Військові дії 1648-49 рр. Зборівський мирний договір і його наслідки. Українська козацька держава за часів Богдана Хмельницького: державний, політичний та територіальний устрій. Військові дії 1651-1653рр. Причини укладення і зміст Переяславського договору з Москвою. Завершальний період визвольної війни 1654-1657 рр. Політичні і військові плани Богдана Хмельницького.

Тема 6. Україна в період “Руїни” (1660-ті – 1670-ті роки).

Україна під час правління гетьмана Івана Виговського. Початок Руїни. Політичний та соціальний розвиток Правобережної України і Лівобережної України. Боротьба правобережних та лівобережних гетьманів за владу і територію. Втручання в українські справи сусідніх держав. Політичні, економічні та соціальні наслідки епохи “Руїни”.

Тема 7. Українські землі у XVIII ст.

Україна за часів правління гетьмана Івана Мазепи. Українсько-шведський союз та спроби І.Мазепи звільнити Україну від влади Російської держави. Гетьман Пилип Орлик та його боротьба за незалежність України. Обмеження російським царизмом автономних прав України в I-й чверті XVIII ст. Гетьманщина за часів Данила Апостола та Правління гетьманського уряду. Антифеодальні та національно-визвольні рухи на Правобережній Україні в першій половині XVIII ст. Гайдамацьке повстання “Коліївщина”. Ліквідація російським царизмом української автономії в другій половині XVIII ст. Поділи Речі Посполитої. Приєднання південної України та Криму до Росії в кінці XVIII ст.

Змістовий модуль №2.

Історія України у XIX – на початку XXI століття

Тема 8. Українські землі у складі Російської і Австро-Угорської імперій.

Політичне та економічне становище українських земель в складі Російської імперії у першій половині XIX ст. Початок національного відродження. Діяльність Кирило-Мефодіївського братства. Тарас Шевченко. Царські реформи 60-70-х рр. XIX ст. та їхній вплив на Україну. Суспільно-політичний розвиток Наддніпрянської України в другій половині XIX ст. Політичне та економічне становище західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії у першій половині XIX ст. Діяльність і роль “Руської трійці”. Революційні події 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель в другій половині XIX ст. Утворення перших українських політичних партій. Революційні події в Україні під час російської революції 1905-1907рр. Україна роки Першої світової війни (1914-1917рр).

Тема 9. Українські національно-визвольні змагання 1917-1921 рр.

Виникнення та діяльність Української Центральної Ради. I та II універсали УЦР. Утворення Української Народної Республіки. Положення III універсалу Центральної Ради. Українсько-більшовицька війна (грудень 1917 – березень 1918 рр.). Проголошення IV універсалу Центральної Ради. Укладення Брестського миру та його наслідки. Українська гетьманська держава П.Скоропадського: основні напрямки розвитку. Повалення гетьманату. Прихід до влади Директорії УНР. Внутрішня та зовнішня політика Директорії. Західно-Українська Народна Республіка: державний устрій, основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики. Злука ЗУНР і УНР. Українсько – польська війна 1918-1919 рр. на західноукраїнських землях. Поразка ЗУНР. Українська Соціалістична Радянська Республіка.

Політика більшовиків на Україні у 1919-1921 рр. Поразка національно-визвольних змагань і утвердження радянської влади в Україні.

Тема 10. Україна між двома світовими війнами.

Входження України до складу СРСР, її статус та повноваження. Політика “українізації” та її наслідки Політичний розвиток УСРР в складі Радянського Союзу у 20-30-х рр. Індустріалізація і колективізація в Україні. Голодомор 1932-1933рр. та його наслідки. Більшовицькі репресії в Україні. Встановлення тоталітарного режиму. Західноукраїнські землі під владою іноземних держав в 20-30-х рр. ХХ ст. Три напрями в українському політичному русі Галичини. Утворення Карпатської України.

Тема 11. Україна в роки Другої світової війни.

Доля західноукраїнських земель в 1939-1941 рр. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Оборонні бої Червоної армії на Україні в 1941-1942 рр. Німецький окупаційний режим в Україні. Антифашистський рух опору в Україні. Боротьба Української повстанської армії. Звільнення території України від фашистських загарбників у 1943-1944 рр. Завершення радянсько-німецької війни та її наслідки для України. Роль і вклад України та українців у розгром фашизму.

Тема 12. Українська РСР у другій половині ХХ ст.

Основні політичні, економічні та культурницькі тенденції післявоєнного розвитку УРСР у 1945-1953 рр. Утвердження радянського режиму на західноукраїнських землях, його боротьба проти ОУН-УПА. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Десталінізація та хрущовська “відлига”. Спроби реформування радянського народного господарського комплексу. Український дисидентський та правозахисний рух. Утвердження командно-адміністративної системи. Застійні явища в політичній та економічній сферах у 1970-х-1980-х рр.

Тема 13. Україна на шляху до незалежності (1985-1991).

Україна в період “перебудови”. Початок національно-політичного відродження. демократичні процеси 1990-1991 років. Демократизація суспільно-політичного життя. Перші “неформальні” громадсько-політичні об’єднання та початок багатопартійності. Прийняття Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України 1990 р. Процес здобуття Україною незалежності у 1991 р. Проведення Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991р. Розвал СРСР і міжнародне визнання України.

Тема 14. Україна – незалежна суверенна держава.

Становлення молодшої української держави у 1990-х роках. Проблеми трансформації та модернізації українського суспільства. Особливості політичного розвитку. Прийняття Конституції України в 1996р. Сучасне партійно-політичне життя. Основні тенденції економічного розвитку. Міжнародне співробітництво та пріоритети зовнішньої політики України. Українці за кордоном: розселення, політичні та громадські організації.

4.РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема.1. Стародавня історія України

Основні поняття: *археологічна культура, грецька колонізація, енеоліт, залізний вік, кіммерійці, неоліт, первісне суспільство, родова община, сармати, скіфи, трипільська культура.*

П Л А Н

1. Племена трипільської культури на території України у IV-III тис. до н.е.: розселення, суспільний і господарський лад, культура та вірування.
2. Античні міста-держави в Північному Причорномор'ї у I тис. до н.е.
3. Перші державні утворення кочових народів на території України: Кіммерія, Скіфія, Сарматія.
4. Східні слов'яни у IV-IX століттях: розселення, господарство, суспільний устрій, вірування.
5. Зародження державності у східних слов'ян. Київська (полянська) держава.

Реферат: **Теорії походження та розселення слов'ян.**

Додаткова література:

- Брайчевський М. Походження Русі. – К., 1968.
- Бунятян К. Давнє населення України. – К., 1999.
- Василенко Г. Велика Скіфія. – К., 1991.
- Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. –Тернопіль, 2005.
- Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1990. – Т.1.
- Давня історія України: У 2-х книгах. – К., 1994.- Кн.1.
- Залізник Л. Нариси стародавньої історії України. – К., 1994.
- Лاپин В. Греческая коллонизация Северного Причерноморья. – К., 1966.
- Петров В.П. Походження українського народу. – К., 1992.
- Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. – К., 1992.

Тема № 2. Давньоруська держава – Київська Русь (IX-XII ст.)

Основні поняття: *бояри, великий князь, віче, вотчина, данина, давньоруська держава, дружина, полюддя, хрещення Русі, християнство.*

П Л А Н

1. Політична, військова та економічна діяльність перших правителів Київської Русі (Олег, Ігор, Ольга, Святослав).
2. Зміцнення держави за князя Володимира Великого.
3. Піднесення Київської Русі в часи Ярослава Мудрого.
4. Початок політичної роздробленості. Князь Володимир Мономах.
5. Розпад Київської Русі на окремі князівства-держави.

Реферат:

Історичне значення хрещення Русі за Володимира Великого.

Рекомендована література

Брайчевський М.Ю. Походження Русі. – К., 1968.

Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.

Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1991. – Т.2.

Давня історія України. У 2-х кн. – К., 1995. – Кн..2.

Іванченко Р.П. Київська Русь і початки української держави. – К., 1995.

Історія України: нове бачення. – К., 1997. – Кн.1.

Котляр М.Ф. Утворення давньоруської держави. Історичні зошити. – К., 1993.

Літопис Руський. – К., 1990.

Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства. – К., 1996.

Толочко П.П. Київська Русь.-К., 1996.

Тема 3. Галицько-Волинська держава (XIII - перша половина XIV ст.).

Основні поняття: баскаки, боярська опозиція, династія Ростиславовичів, Золота Орда, королівська корона, монголо-татари, тевтонський орден, ярлик.

П Л А Н

1. Розвиток Галицького князівства (кінець XI –XII ст.). Князь Ярослав Осмомисл.
2. Утворення Галицько-Волинського князівства за часів князя Романа Мстиславича (1199-1205 рр.).
3. Боротьба за галицький престол Данила Романовича (20-30-рр. XIII століття).
4. Зміцнення Галицько-Волинської держави за князя Данила Галицького у 1238-1264 рр.
5. Галицько-Волинська держава за наступників короля Данила (1264-1340 рр.).

Реферат:

Боротьба Русі проти монголо-татар в середині XIII ст.

Рекомендована література

Галицько-Волинський літопис. – Львів, 1994.

Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1993.- Т.2,3.

Грабовецький В.В. Нариси історії Прикарпаття. – Івано-Франківськ, 1992.- Т.1.

Ісаєвич Я. Галицько-Волинська держава. – Л., 1999.

Котляр М. Історія України в особах. Давньоруська держава. – К., 1996.

Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. – К., 1998. Данило

Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984.

Тема 4. Українське козацтво у XV- XVII ст.

Основні поняття: братства, Дике поле, гетьман, Запорізька Січ, козак, кошовий отаман, курінь, реєстрові козаки, уходи, фортеця Кодак. Хотинська битва, човен-чайка.

ПЛАН

1. Умови та причини виникнення українського козацтва.
2. Політичний, військовий та територіальний устрій Запорізької Січі.
3. Боротьба козацтва проти турків і татар в кінці XVI – на поч. XVII ст.
4. Козацький гетьман Петро Сагайдачний.
5. Козацько-селянські повстання в 20 – 30 роки XVII ст.

Реферат:

Українське реєстрове козацтво.

Рекомендована література

Боплан Г. Опис України. – К., 1990.

Величко С. Літопис. – К., 1991.-Т.1.

Андрущенко В.Л., Федоров В.М. Запорозька Січ як український феномен. – К., 1995.

Антонович В. Коротка історія козаччини. – К., 1991.

Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків. – К., 1991.

Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – К., 1994.

Дорошенко Д.І. Нарис історії України. – Львів, 1991.-Т.1. – Розд.1.

Історія України: нове бачення. – К., 1995. – Т.1.-С.113-151.

Русина О.В. Україна під татарами і Литвою / Україна крізь віки. Т.6. – К., 1998.

Яворницький Д. Історія запорізьких козаків. – К., 1990.-Т.1,2.

Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К., 1997

Тема 5. Україна в період “Руїни” (60-70-ті рр. XVII ст.).

Основні поняття: *Андрусівське перемир'я, Буцацький мир, Вічний мир, Гетьманщина, Гадяцький трактат, Лівобережжя, Правобережжя, Слобожанщина, Чигиринські походи.*

ПЛАН

1. Україна під час правління гетьмана І.Виговського.
2. Діяльність гетьманів на Правобережній Україні в 60-70 рр. XVII ст.
3. Діяльність гетьманів на Лівобережній Україні в 60-70 рр. XVII ст.
4. Політичні, економічні і соціальні наслідки “Руїни”.

Реферат.

Військова і політична діяльність запорізького кошового отамана І.Сірка.

Рекомендована література

Величко С. Літопис. – К., 1971.-Т.3.

Літопис Самовидця. – К., 1971.

Дорошенко Д. Нарис історії України. – Львів, 1991.-Т.2 – розділи 3, 4.

Історія України: нове бачення. – К., 1995.-Т.1.

Горобець В.М. Українська зовнішня політика після Переяслава, стратегічні цілі та тактичні відступи другої половини 1665 р.// Український історичний журнал. – 2000.-№№ 1,2.

Гетьмани України: історичні портрети. – К., 1991.

Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – К., 1992.

Смолій В., Степанков В. Гетьман Петро Дорошенко // Укр. іст. журнал. – 1992.- №№ 7,8.

Смолій В., Степанков В. Правобережна Україна у другій половині. XVII–XVIII ст.: проблеми державотворення. – К., 1993.

Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: курс лекцій. – К., 1999.

Тема 6. Українські землі в складі Російської імперії у XIX ст.

Основні поняття: *“Братство тарасівців”, Валуєвський циркуляр, громади, Емський указ, декабристи, “Історія Русів”, “Киевская старина”, масони, народництво, “Основа”, робітничі союзи, соціалізм, “хлопоманство”.*

ПЛАН

1. Початок національно-культурного відродження у I-й чверті XIX ст.
2. Діяльність і програма Кирило-Мефодіївського братства. Суспільно-політичні погляди Т.Шевченка.
3. Царські реформи 60-70-х рр. та їхній вплив на розвиток України.
4. Основні напрями суспільно-політичного розвитку України в другій половині XIX ст.

Рекомендована література

Антонович М. З історії громад на рубежі 1850-1860 років // Київська старовина. – 1998.-№ 2.-С.28-49.

Вивід прав України . – Львів, 1991.

Історія Русів. – К., 1991.

Історія України в особах: XIX-XX ст. – К., 1995.

Кирило-Мефодіївське товариство: у 3-х т. – К, 1990.-Т.1-3.

Козак С. Концепція слов'янської федерації у програмі Кирило-Мефодіївського братства // Золоті ворота. – 1992.-Вип.2.-с.72-83.

Лисяк-Рудницький. Історичні есе. В 2-х т. – К., 1994. – Т.1.-С.145-171.

Малик Я., Вол Б., Красівський О., Марисневич Т. Українське національне відродження (кін.XVIII ст.-1917 р.). Текст лекцій з історії України. - Львів, 2000.

Отмена крепостного права на Украине. Сб.док. и матер – К., 1961.

Тема 7. Західноукраїнські землі в складі Австро-Угорської імперії в XIX ст.

Основні поняття: *Галицько-Руська матиця, Головна Руська Рада, москвофіли, народовці, Наукове товариство ім. Т.Шевченка, “нова ера”, “Просвіта”, “Русалка Дністрова”, “Руська бесіда”, “Руська трійця”.*

ПЛАН

1. Політичне та економічне становище західноукраїнських земель у I-й половині XIX ст.
2. Діяльність “Руської трійці”.
3. Революційні події 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях.
4. Суспільно-політичний рух в Західній Україні в 60-70-х роках XIX ст.
5. Утворення та програми перших українських політичних партій в Галичині у 90-х рр. XIX ст.

Рекомендована література

- Грицак Я. Нарис з історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. – К., 1996 ї
- Кондратюк К.К. Нариси історії українського національно-визвольного руху XIX ст. - Тернопіль, 1993.
- Кугутяк М.В. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст.-1939 р.).-Івано-Франківськ, 1993.
- Національні процеси в Україні. Історія і сучасність. Документи і матеріали.- К., 1997.-Т.1.- С.260-289.
- Райківський І.Я. Українське національне відродження кінця XVIII- поч. XX ст.// Галичина. - 2000.-№ 4.-С.25-48.
- Русалка Дністрова. - К., 1972.
- “Руська трійця” в історії суспільно-політичного руху і культури України.-К., 1987.

Тема 8. Українська Народна Республіка (1917-1918 рр.)

Основні поняття: Брестський мир, Генеральний секретаріат, Народний секретаріат, Національний конгрес, Рада народних комісарів, Тимчасовий уряд, універсал, ультиматум, Українська Народна Республіка, Українська Центральна Рада (УЦР).

ПЛАН

1. Утворення та діяльність УЦР (весна-літо 1917 р.).
2. Проголошення УНР. Політична та соціально-економічна програми III Універсалу.
3. Українсько-більшовицька війна (грудень 1917 – травень 1918 р.). Проголошення незалежності УНР.
4. Брестський мир УНР з країнами Четвертного Союзу та його наслідки для України.
5. Історичне значення діяльності УЦР і причини поразки УНР.

Рекомендована література

- Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2-х т. – К., 1996.
- Верстюк В. Українська Центральна Рада. – К., 1997.
- Винниченко В. Відродження нації. У 3-х ч. – К., 1990.
- Конституційні акти України 1917-1920.-К., 1992.
- Політична історія України. XX ст.: У 6 т. / Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – К., 2002. – Революція в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917-1920).
- Рубльов О.С. Рент О.П. Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. / Україна крізь віки. Т.10. – К.,1999.
- Солдатенков В.Ф. Українська революція: Історичний нарис. – К., 1999.
- Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті. – Мюнхен. – 1971.

Тема 9. Західно-Українська Народна Республіка (1918-1919 рр.)

Основні поняття: *Акт злуки, диктатор ЗУНР, Державний Секретаріат, Листопадовий зрив, січові стрільці, соборність, УГА, Українська Національна Рада, Чортківська офензива.*

ПЛАН

1. Утворення ЗУНР (жовтень-листопад 1918 р.).
2. Основні напрямки державного, політичного та соціально-економічного розвитку ЗУНР.
3. Процес об'єднання ЗУНР з УНР. Статус Західної області УНР.
4. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. та її наслідки для західноукраїнських земель.

Рекомендована література

- Верига В. Українські визвольні змагання 1914-1923 рр. – Львів.-1998.
- Західно-Українська Народна Республіка. Документи і матеріали. У 5-ти томах. Т. 1, 2, 3. – Івано-Франківськ, 2001.
- Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Історія / Відп. ред. О.Карпенко. – Івано-Франківськ, 2001.
- Карпенко О.Ю. з історії Західно-Української Народної Республіки. – Івано-Франківськ, 2006.
- Конституційні акти України. 1917-1920. – К., 1992.
- Кугутяк М.В. Галичина: сторінки історії. – Івано-Франківськ, 1993.
- Литвин М.Р., Науменко К.Є. Історія ЗУНР. – Львів, 1995.
- Литвин М.Р. Українсько-польська війна. – Львів, 1996.
- Макарчук С.А. Українська республіка галичан. – Львів. – 1997.
- Нагаєвський І. Історія Української Держави ХХ століття. – К., 1994.
- Революція в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917-1920) // Політична історія України. ХХ ст.: У 6 т. Т.2. – К., 2002.

Тема 10. Українська радянська соціалістична республіка (УРСР) у 1921-1939 рр.

Основні поняття: *Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК), геноцид, голодомор, індустріалізація, колективізація, корінезація, націонал-комунізм, нова економічна політика (неп), продподаток, репресії, розкуркулення, “розстріляне відродження”, союзний договір*

ПЛАН

1. Соціально-економічні і політичні перетворення в УРСР в 20-ті роки. Створення СРСР. Політика “українізації” та її наслідки.
2. Сталінська політика індустріалізації в Україні: мета, завдання, основні форми реалізації, наслідки.
3. Насильницька колективізація українського села: мета, методи, наслідки. Голодомор 1932-33 рр. в Україні.
4. Репресії комуністичної влади в Україні в 1920-х – 1930-х роках. Встановлення сталінського тоталітарного режиму.

Рекомендована література

- Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Кн.1-2. – К., 1994.
- Голод на Україні 1932-1933 років: очима істориків, мовою документів. – К., 1990.
- Касьянов Г., Даниленко В. Сталінізм і українська інтелігенція (20-30 ті рр.). – К., 1991.
- Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя. – К., 1996.
- Малик Я. Впровадження радянського режиму в українському селі. – Львів, 1996.
- Політична історія України. XX ст: У 6 т. / Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – К.: Генеза, 2002.; Т.3. Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938).
- Шаповал Ю.Людина і система (Штрихи до портрета тоталітарної доби в Україні). – К., 1994.

5.МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Модуль I.

До теми 1. Стародавня історія України.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Це найтриваліший період в історії України. Хронологічно охоплює близько 1млн. років – від часу появи перших людей до середини першого тисячоліття нашої ери, коли розклад первіснообщинних відносин зумовив зародження ранньодержавних форм суспільного розвитку східних слов'ян.

Найважливіші етапи історичного розвитку: заселення українських територій первісними людьми; розвиток первісного суспільства; досягнення племен трипільської культури; колонізація українського Півдня кочовими народами та давньогрецькими колоністами у I тисячолітті до н.е.; формування слов'янського етносу.

Генеза та розвиток східнослов'янського світу: територіальне розселення, суспільний, економічний, господарський лад, культура та вірування, перші державні союзи.

Ключові терміни та поняття: палеоліт, мезоліт, енеоліт, неоліт, бронзовий вік, залізний вік, людське стадо, родова община, плем'я, матріархат, патріархат, архантроп, неандерталець, кроманьйонець, привласнюючі форми господарювання, відтворюючі форми господарювання, землеробство, скотарство, ремесло, товарообмін, торгівля, трипільська культура, зарубинецька культура, черняхівська культура, кочові народи Півдня, кіммерійці, скіфи, сармати, готи, гуни, авари, хозари, велике переселення народів, білі хорвати, древляни, дуліби, поляни, сіверяни, тиверці, уличі, багатобожжя, язичництво.

Найважливіші хронологічні події.

1 млн. років назад – поява перших людей на території України

1 млн. років – X тис. р. до н.е. – епоха палеоліту
IX – VI – епоха мезоліту
VI – IV – епоха неоліту
IV – III – енеоліт (мідно-кам'яний вік). Трипільська культура
II – поч. I тис. р. до н.е. – бронзовий вік
I тис. р. до н.е. – залізний вік
IX – VII ст. р. до н.е. – киммерійці в Північному Причорномор'ї
VII – III ст. до н.е. – скіфський період
VII ст. до н.е. – IV ст. н.е. – грецькі міста-колонії в Північному Причорномор'ї
III ст. до н.е. – III ст. н.е. – сарматський період
Початок I тис. н.е. – початок формування слов'янського етносу
II – V ст. – період “Великого переселення народів”
IV – VII ст. – антський період історії слов'ян
Кінець V ст. – заснування Києва
VI – VIII ст. – утворення племінних державних об'єднань у східних слов'ян.

До теми 2. Київська Русь.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Обставини та умови виникнення Київської Русі. Утвердження династії Рюриковичів. Норманська та антинорманська теорія походження Русі. Періодизація політичної історії Київської Русі. Характер та основні напрямки діяльності перших правителів держави. Зміцнення державної влади та основні реформи Володимира Великого. Значення та роль прийняття Руссю християнства. Розквіт держави за часів Ярослава Мудрого. Причини і умови феодальної роздробленості Київської Русі. Боротьба із кочівниками та їхній вплив на поширення міжусобиць. Розпад єдиної держави на окремі князівства. Роль та значення Київської Русі в історичному розвитку українського народу.

Ключові терміни та поняття: бояри, варяги, великий князь, віче, воєвода, вотчина, гривна, давньоруська держава, данина, демократія, дружина, золотник, літописи, митрополія, монастир, натуральне феодальне

господарство, полюддя, православ'я, срібник, тризуб, феодалізм, хрещення Русі, християнство, церква, шлях із варяг у греки.

Історичні персоналії: Аскольд, Володимир Великий, Володимир Мономах, Ігор Рюрикович, Нестор-літописець, Олег, Ольга, Рюрик, Святослав Хоробрий, Ярослав Мудрий,

Найвизначніші писемні пам'ятки: “Галицько-Волинський літопис”, “Києво-Печерський патерик”, “Повість минулих літ”, “Повчання Володимира дітям”, “Руська Правда”, “Слово о полку Ігоревім”.

Найважливіші хронологічні події.

860 р – похід військ київського князя Аскольда на Константинополь

882 – захоплення Олегом Києва. Початок формування Київської Русі

907, 911 – походи Олега проти Візантії. Укладення перших письмових договорів

912-945 – період правління Ігоря Рюриковича

941, 944 – походи Ігоря на Візантію

945 – повстання древлян, смерть князя Ігоря

945-964 – правління княгині Ольги

957 – дипломатична місія Ольги до Константинополя. Прийняття княгиною християнства

964-972 – князювання Святослава Хороброго

969-972 – балканські походи Святослава

980 -1015 – правління великого князя Володимира Великого

988 – прийняття Руссю християнства

1019-1054 – князювання Ярослава Мудрого

1036 – розгром Ярославом печенігів під Києвом

1043 – останній похід руських військ на Константинополь

1054 – початок феодальної роздробленості

1068 – перший напад половців на Русь

1097 – князівський з'їзд у Любечі

1113 – укладення монахом Нестором “Повісті минулих років”

1113-1125 – князювання у Києві Володимира Мономаха

1132 – розпад Київської Русі на окремі князівства-держави

1154-1157 – правління в Києві князя Юрія Долгорукого

1169 – зруйнування Києва володимиро-суздальським князем Андрієм Боголюбським

1187 – перше писемне вживання у Київському літописі терміну “Україна”

До теми 3. Галицько-Волинська держава.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Умови виникнення та тенденції розвитку Волинського та Галицького князівств. Діяльність в Галичині братів Ростиславичів. Об’єднання галицьких земель князем Володимирком. Перенесення столиці у Галич. Розквіт галицької держави за часів Ярослава Осмомисла. Передумови та причини утворення Галицько-Волинського князівства. Характер діяльності князя Романа Мстиславовича. Боротьба Данила Романовича за відновлення єдності Галицько-Волинської держави. Боротьба Руських земель з монголо-татарами. Золотоординське панування на українських землях. Діяльність Данила Галицького по зміцненню української держави. Галицько-волинські землі за наступників Данила Галицького кінці XIII – на початку XIVст.

Ключові терміни та поняття: баскаки, болохівські люди, Волинське князівство, Галицьке князівство, Золота Орда, королівська корона, монголо-татари, Ростиславовичі, тевтонські рицарі, ярлик на князювання, ятвяги.

Історичні персоналії: брати Ростиславовичі – Василько, Володар, Рюрик, Батий, Болеслав Тройденевич (Юрій II), Василько Романович, Володимирко Володарович, Данило Романович (Галицький), Лев Данилович, Мстислав Удатний, Роман Мстиславович, Ярослав Осмомисл,

Найважливіші хронологічні події.

1080-ті роки – поява в Галичині князів Ростиславовичів

1141 – створення об’єданого Галицького князівства

1144 – перенесення столиці князівства до Галича

1153-1187 – правління галицького князя Ярослава Осмомисла

- 1199** – утворення Галицько-Волинського князівства
- 1199-1205** – правління галицько-волинського князя Романа Мстиславовича
- 1202** – поширення влади Романа на Київ
- 1223** – перша битва руських воїнів з монголо-татарами на р. Калка
- 1220-1230-ті роки** – боротьба Данила Романовича за Галицький престол
- 1238** – розгром князем Данилом військ німецьких хрестоносців під м.Дорогочин
- 1238** – відновлення Данилом Романовичем єдності Галицько-Волинської держави
- 1239-1241** – монголо-татарське вторгнення на українські землі
- 1240, грудень** – захоплення та зруйнування монголо-татарами Києва
- 1245** – перемога князя Данила над польсько-угорськими військами під м. Ярослав
- 1253** – коронація Данила Галицького королівською короною
- 1256** – заснування королем Данилом міста Львів
- 1264-1301** – правління галицько-волинського князя Льва Даниловича
- 1340** – смерть останнього галицько-волинського правителя Юрія II (Болеслава Тройденевича). Розпад держави.

До теми 4. Українські землі під владою сусідніх держав (XIV – перша половина XVII ст.)

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Загарбання галицьких земель Польщею, Угорщиною і Молдавським князівством. Включення Волині, Поділля Київщини та Чернігівщини до складу Литовського князівства. Утворення Кримського ханства, та захоплення Турецькою Османською імперією півдня України. Права та статус української знаті та українських територій. Денаціоналізація української феодальної верхівки в Галичині.

Обмеження та ліквідація автономних політичних прав українських князівств у Литовській державі. Посилення феодальної експлуатації, запровадження фільваркового господарства. Феодальні міста – розвиток ремесел та торгівлі, боротьба проти феодальної залежності, за право самоуправління. Причини та наслідки укладення Люблінської унії. Колонізаційна політика Речі Посполитої щодо українського народу. Загострення національних та релігійних суперечностей. Брестська церковна унія 1596 р. Розкол українського православ'я . Причини та умови формування українського козацтва. Уходництво, степові промисли. Колонізація Дикого поля. Заснування укріплень на о.Хортиці. Діяльність князя Д.Вишневецького (Байди). Політичний, військовий і територіальний устрій Запорізької Січі. Виникнення реєстрового козацтва. Православні братства. Острозька академія. Боротьба українських козаків проти турецько-татарської загрози. Діяльність гетьмана Петра Сагайдачного. Підтримка козацтвом української православної церкви. Києво-Могилянській колегіум. Козацтво в соціальній структурі українського суспільства. Козацько-селянські антифеодальні повстання: причини, характер, керівники, основні події та їхні наслідки.

Ключові терміни та поняття: васалітет, великий князь литовський, волочна поміра, експансія, єзуїти, католицизм, колонізація, кріпосне право, Литовські статuti, магнати, магдебурзьке право, магістрат, панщина, полемічна література, Річ Посполита, унія, уніатська церква, фільварок, чинш, шляхта, братства, воєводство, гетьман, Дике поле, Запорізька Січ, Запоріжжя, зимівник, козак, кошовий отаман, курінь, Ординація Війську Запорізькому, Острозька академія, паланка, реєстрові козаки, уходи, фортеця Кодак, човен-“чайка”, ясир.

Історичні персоналії: Боплан Г., Вишенський І., Вишневецький Д. (Байда), Вітовт, Дрогобич Ю., Глинський В., Косинський К., Лобода Г., Любарт, Могила П., Наливайко С., Ольгерд, Острозький В.-К., Острянин Я., Павлюк П. (Бут), Підкова І., Потій І., Сагайдачний П., Сулима І., Федорович Т. (Трясило), Жмайло М, Ягайло.

Найважливіші хронологічні події.

1340 – смерть Болеслава Тройденовича. Початок завоювання галицьких земель угорцями і поляками

1349 – захоплення польським королем Казимиром III Великим Львова

1362 – перемога литовсько-українських військ князя Ольгерда над монголо-татарами на р. Сині Води

1385 – Кревська династична унія Польщі і Литви

1399 – битва між литовсько-українськими та монголо-татарськими військами на р.Ворскла

1410 – Грюнвальдська битва

1449 – здобуття Кримським ханством незалежності

1482 – перший великий напад татарсько-турецьких військ на Україну.

Зруйнування Києва

1489, 1490 – перша письмова згадка про українських козаків

1490-1492 – селянське повстання в Галичині під проводом Мухи

1529 – прийняття Першого Литовського статуту

1553-1555 – заснування на о.Хортиця Запорізької Січі

1557 – “Устав на волоки”, узаконення волочної поміри

1566 – Другий Литовський статут

1569 – Люблінська унія, утворення Речі Посполитої

1588 – Третій Литовський статут

1572 – початок створення реєстрового козацтва

1577 – похід українських козаків під проводом І.Підкови в Молдавію

1578 – створення Острозької колегії (Острозької академії)

1585 – заснування Львівського братства

1591-1593 – козацьке повстання під проводом К.Косинського

1594-1596 – козацько-селянське повстання під проводом С.Наливайка

1596 – Брестська церковна унія

1605 – напад запорізьких козаків на фортецю Варна

1614 – зруйнування козаками турецького міста Трапезунд

- 1616** – здобуття козаками П.Сагайдачного м. Кафа
- 1616-1622** – гетьманування реєстровим козацтвом П.Сагайдачного
- 1617- 1619** – московські походи українських козаків
- 1620** – відновлення за допомогою козацтва ієрархії української православної церкви
- 1621** – участь козаків в Хотинській війні
- 1625** – повстання під проводом М.Жмайла
- 1628** – кримський похід гетьмана М.Дорошенка
- 1632** – заснування Києво-Могилянського колегіуму
- 1630** – козацьке повстання під проводом Т.Трясила (Федоровича)
- 1635** – взяття козаками гетьмана І.Сулими фортеці Кодак на Дніпрі
- 1637** – козацько-селянське повстання під проводом П.Павлюка (Бути)
- 1638** – козацькі повстання під керівництвом Я.Острянина і Д.Гуни

До теми 5. Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Політичні, економічні, соціальні передумови війни. Національний та релігійний гніт польської адміністрації проти українців. Постать та життєвий шлях козацького сотника Б.Хмельницького. Початок повстання на Січі і обрання Б.Хмельницького гетьманом. Союз козаків з кримськими татарами. Перші перемоги козацького війська на Жовтих Водах та під Корсунем. Загальнонаціональне повстання на Лівобережній та Правобережній Україні. Битва під Пилявцями та західноукраїнський похід Б.Хмельницького. Політична та державна програми гетьмана. Битва під Зборовим та укладення й умови Зборівського мирного договору з Польщею. Утворення Козацької держави, її державний, політичний, адміністративно-територіальний устрій. Взаємини Б.Хмельницького з Молдавським князівством. Битва під Берестечком, військові події літа 1651 року, Білоцерківський мирний договір. Перемога

козацьких військ біля гори Батіг. Контакти з Московським царством. Переяславська рада 1654 року та її рішення. Договір Б.Хмельницького з Москвою (Березневі статті 1654 року), входження України до складу Московської держави. Спільні військові дії союзників проти Польщі, Віленське перемир'я 1656 року. Формування Б.Хмельницьким широкої антипольської коаліції. Смерть гетьмана.

Ключові терміни та поняття: Березневі статті, Білоцерківський мир, Віленське перемир'я, Військо Запорозьке, генеральна канцелярія, генеральна козацька рада, генеральна старшина, гетьман, Зборівський мир, Переяславська рада, полковник, сотник, Хмельниччина.

Історичні персоналії: Богун І., Височан С. Вишневецький Я., Джалілій Ф., Іслам Гірей, Золотаренко І., Кривоніс М., Небаба М., Нечай Д., Олексій Михайлович (Романов), Б.Хмельницький, Ян Казимир.

Найважливіші хронологічні події.

1648, січень – повстання на Запорізькій Січі. Обрання гетьманом Б.Хмельницького

1648, травень – розгром Б.Хмельницьким польського коронного війська під Жовтими водами і Корсунем

1648, вересень – битва під Пилявцями

1649, серпень – битва під Зборовим, укладення Зборівського мирного договору

1651, червень – поразка козацьких військ під Берестечком

1651, вересень – укладення Білоцерківського мирного договору

1652, травень – перемога козацьких військ біля гори Батіг

1654, січень – козацька рада в Переяславі, проголошення укладення союзу з московським царем

1654, березень – підписання козацьким посольством договору Московською державою (Березневі статті)

1655 – похід козацьких і московських військ на західноукраїнські землі, облога Львова

1656 – Віленське перемир'я Польщі і Московського царства

1657, серпень – помер Б.Хмельницький

До теми 6. Україна в період “Руїни” (1660-1670-ті роки).

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Україна після Б.Хмельницького. Обставини обрання гетьманом Івана Виговського. Основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики гетьмана І.Виговського, Гадяцький трактат з Польщею, битва під Конотопом з московськими військами. Початок “Руїни”. Обрання правобережного та лівобережного гетьманів, їхня боротьба за владу і територію. Політичний та соціальний розвиток Правобережної України і Лівобережної України, наслідки громадянського протистояння. Втручання в українські справи Польщі, Криму, Туреччини, Московського царства. Андрусівське перемир'я та поділ України. Політичні, економічні та соціальні наслідки епохи “Руїни”. “Вічний мир”.

Ключові терміни та поняття: Андрусівське перемир'я, Бучацький мир, Вічний мир, Гадяцький трактат, Гетьманщина, Лівобережжя, Правобережжя, Руїна, Чигиринські походи.

Історичні персоналії: Богун І., Брюховецький І., Виговський І., Дорошенко П., Многогрішний Д., Пушкар М., Самойлович І., Сірко І., Сомко Я., Тетеря П., Ханенко М., Хмельницький Ю.

Найважливіші хронологічні події.

1657-1659 – гетьманування І.Виговського

1658, вересень – підписання І.Виговським Гадяцького трактату

1659, червень – битва під Конотопом

1663 – “Чорна рада” в Ніжині, обрання гетьманом І.Брюховецького

1663-1668 – роки гетьманування І.Брюховецького

1663-1665 – роки гетьманування П.Тетері

1665-1676 – роки правління гетьмана П.Дорошенка

1667 – Андрусівське перемир'я між Польщею і Московщиною

1672 – Буцацький мирний договір між Польщею і Туреччиною

1672-1687 – правління гетьмана І.Самойловича

1686 – “Вічний мир” між Польщею та Московським царством

До теми 7. Українські землі у XVIII ст.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Збереження Гетьманщини на Лівобережній Україні, втрата державності на Правобережжі. Основні тенденції політики гетьмана Івана Мазепи. Боротьба І.Мазепи за самостійність української держави, Полтавська битва та її наслідки для України. Гетьман Пилип Орлик та його боротьба за незалежність. Обмеження російським царизмом автономних прав України. Перша малоросійська колегія. Гетьманщина за часів Данила Апостола та Правління гетьманського уряду. Антифеодальні та національно-визвольні рухи на Правобережній Україні в першій половині XVIII ст. Гайдамаки. Опришки. Гайдамацьке повстання “Коліївщина”. Скасування російським царизмом української автономії. Друга малоросійська колегія. Ліквідація полкового устрою, зруйнування Запорізької Січі. Приєднання південної України та Криму до Росії в кінці XVIII ст. Поділи Речі Посполитої і новий переділ українських територій.

Ключові терміни та поняття: гайдамаки, імперія, задунайська січ, Києво-Могилянська академія, “Коліївщина”, Конституція П.Орлика, малоросійські колегії, Полтавська битва, Правління гетьманського уряду, Росія, Слобожанщина

Історичні персоналії: Апостол Д., Гонта І., Гордієнко К., Довбуш О., Залізняк М., Калнишевський П., Капніст В., Карл XII Густав, Катерина II, Мазепа І., Орлик П., Палій С., Петро І, Полуботок П., Розумовський К., Скоропадський І.

Найважливіші хронологічні події.

1687-1709 – правління гетьмана І.Мазепи

1700 – початок Північної війни

1702-1704 – козацьке повстання на Правобережній Україні проти Польщі

1708, жовтень – перехід І.Мазепи на бік шведів та проголошення розриву України з Росією

1709, липень – Полтавська битва

1708-1722 – гетьманування І.Скоропадського

1710, квітень – обрання гетьманом П.Орлика (в еміграції). Проголошення “Пактів і конституцій прав і вольностей Війська Запорозького” (Конституції П.Орлика)

1722-1727 – Перша Малоросійська колегія

1727-1734 – гетьманування Д.Апостола

1734 – відновлення Запорізької Січі на р. Підпільній

1734, 1750 – антипольські виступи гайдамаків на Правобережній Україні

1734-1750 – діяльність Правління гетьманського уряду

1738-1745 – активна діяльність на Прикарпатті загону опришків під проводом О.Довбуша

1750-1764 – гетьманування К.Розумовського

1764 – скасування Катериною II державної автономії України

1765-1786 – діяльність Другої малоросійської колегії

1768 – гайдамацьке повстання на Правобережній Україні “Коліївщина”

1772 – перший поділ Речі Посполитої

1775, червень – остаточне зруйнування російськими військами Запорізької Січі

1783 – офіційне запровадження Катериною II на Лівобережній Україні кріпосного права

1783 – ліквідація російським царизмом автономії Кримського ханства

1793, 1795 – другий та третій поділи Речі Посполитої

1798 – вихід у світ першої частини “Енеїди” І.Котляревського

Модуль II.

До теми 8. Українські землі у складі Російської і Австро-Угорської імперій

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Політичне та економічне становище українських земель в складі Російської імперії у першій половині XIX ст. Уніфікація адміністративно-територіального устрою; криза феодално-кріпосницької системи; розвиток мануфактур; розширення впливу товарно-грошових відносин; антифеодальний рух українського селянства. Початок національного відродження. Заснування Харківського та Київського університетів. Історичні та фольклорно-етнографічні дослідження української минувшини. Декабристський рух в Україні. Утворення, програма, діяльність та значення Кирило-Мефодіївського братства. Громадівський рух. Діяльність М.Драгоманова. Народництво. Перші робітничі організації та союзи. Царські реформи 60-70-х рр. XIX ст. та їхній вплив на Україну. Прискорений розвиток капіталістичних відносин у Наддніпрянській Україні в другій половині XIX ст.

Політичне та економічне становище західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії у першій половині XIX ст. Діяльність і роль “Руської трійці” в пробудженні національної свідомості української інтелігенції. Революційні події 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Скасування панщини і антифеодальний селянський рух. Утворення та діяльність Головної руської ради. Виникнення “Просвіти”, Літературного товариства ім. Т.Шевченка, Наукового товариства ім. Т.Шевченка. Народовці, москвофіли і радикали.

Утворення перших українських політичних партій в Галичині та Наддніпрянщині: ідейні, організаційні та програмні засади. Роль і вплив українських партій на політичну активізацію українського народу. Революційні події в Україні під час російської революції 1905-1907рр. Пожвавлення національно-культурного та політичного життя. Столипінська аграрна реформа та її реалізація в Україні. Колонізаційна та еміграційна участь українців. Україна роки Першої світової війни: плани воюючих сторін щодо України; відношення українських політичних сил до війни; військові дії на українських землях; утворення та діяльність Головної української ради, Союзу визволення України, Легіону Українських січових стрільців. Загострення кризових явищ у Російській та Австро-Угорській імперіях.

Ключові терміни та поняття: аграрна столипінська реформа, Антанта, “Братство тарасівців”, Валуєвський циркуляр, Галицько-Руська матиця, Головна Руська Рада, громади, Емський указ, декабристи, “Історія Русів”, “Киевская старина”, масони, москвофіли, народництво, народовці, Наукове товариство ім. Т.Шевченка, “нова ера”, “Основа”, Перша світова війна, “Просвіта”, робітничі союзи, “Русалка Дністрова”, “Руська бесіда”, “Руська трійця”, соціалізм, Союз визволення України, “столипінські галстуки”, Українські січові стрільці, Товариство українських поступовців, Троїстий союз, “хлопоманство”, ходіння в народ, Четвертний союз.

Історичні персоналії: Антонович В., Антонович Д., Білозерський В., Бестужев-Рюмін М., Вагилевич І., Вербицький М., Винниченко В., Гулак М.,

Головацький Я., Грінченко Б., Грушевський М., Донцов Д., Дорошенко Д., Драгоманов М., Каразін В., Кармелюк У., Кобилиця Л., Костомаров М., Котляревський І., Куліш П., Максимович М., Меленевський М., Микола П., Міхновський М., Муравйов-Апостол С., Олександр II, Павлик М., Пестель П., Петлюра С., Порш М., Рильський Т., Столипін П., Франко І., Шашкевич М., Шевченко Т., Чикаленко Є., Чубинський П.

Найважливіші хронологічні події.

1805 – відкриття Харківського університету

1812 – вторгнення французької армії Наполеона в Росію

1813-1835 – антифеодальний селянський рух на Поділлі під проводом У.Кармелюка

1821-1825 – діяльність Південного товариства декабристів в Україні

1825, грудень – повстання декабристів в Петербурзі, Чернігівського полку в Україні

1834 – заснування Київського університету св. Володимира

1837 – видання “Руською трійцею” альманаху “Русалка Дністрова”

1840 – вихід з друку першого видання “Кобзар” Т.Г.Шевченка

1846-1847 – діяльність Кирило-Мефодіївського товариства

1848 – скасування панщини для селян в Австрійській імперії

1848-1849 – революційні події на західноукраїнських землях

1861 – скасування кріпосного права в Російській імперії

1863 – видання Валуєвського циркуляра щодо обмежень української мови

1864 – проведення в Російській імперії земської, судової, освітньої реформ

1868 – заснування першого культурно-просвітницького товариства “Просвіта”

1873 – початок народниками акцій “ходіння в народ”

1876 – видання царем Олександром II Емського указу

1882-1906 – видання журналу “Київська старовина” (“Киевская старина”)

1890 – утворення першої на західноукраїнських землях української політичної партії – Русько-Української радикальної партії

1892 – утворення у Львові Наукового товариства ім. Т.Шевченка

1891 – початок діяльності товариства “Братство тарасівців”

1895 – видання Ю.Бачинським брошури “ Україна irredenta”

1899 – розкол РУРП, утворення у Східній Галичині Української радикальної партії, Української національно-демократичної партії, Української соціал-демократичної партії

1900 – виникнення першої на Наддніпрянщині політичної партії – Революційної української партії

1900 – вихід у світ праці М.Міхновського “Самостійна Україна”

1902 – селянський страйк в Східній Галичині

1905-1907 – перша буржуазно-демократична революція в Росії

1906 – початок проведення столипінської аграрної реформи

1908 – заснування Товариства українських поступовців

1914-1918 – роки Першої світової війни

1914, серпень – створення у Львові Головної української ради, Союзу визволення України, Легіону Українських січових стрільців

1915 – утворення Загальної української ради

1916, травень-червень – “Брусилівський прорив”, успішний наступ російських військ у Східній Галичині та Північній Буковині

До теми 9. Українські національно-визвольні змагання

1917-1921 рр.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Лютнева революція в Росії та її наслідки. Демократизація суспільного життя, утворення в Києві Української Центральної Ради, процес її конституювання. Проголошення та вимоги I та II

універсалів УЦР, взаємовідносини з Тимчасовим урядом Росії, загострення політичної та соціально-економічної кризи. Більшовицький переворот в Петрограді. початок громадянського протистояння на російських територіях. Утворення Української Народної Республіки, основні програмні положення III універсалу Центральної Ради. Політичний конфлікт між урядами УНР та Радянської Росії. Українсько-більшовицька війна (грудень 1917 – травень 1918рр). Проголошення незалежності УНР, причини та умови укладення Брестського миру між УНР та країнами Четвертого союзу, його наслідки. Гетьманський переворот, падіння УНР, прихід до влади генерала П.Скоропадського. Основні напрямки розвитку Української держави за період правління П.Скоропадського. Наростання опозиції гетьманському режиму, діяльність Українського національного союзу, утворення Директорії. Антигетьманське повстання та повалення гетьманату. Відновлення УНР, внутрішня та зовнішня політика Директорії, друга українсько-більшовицька війна. Український селянський партизанський рух. Утворення Західно-Української Народної Республіки: державний устрій, основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики. Злука ЗУНР і УНР. Українсько – польська війна 1918-1919 рр. на західноукраїнських землях, поразка ЗУНР. Етапи встановлення радянської влади в Україні. Українська Соціалістична Радянська Республіка, політика більшовиків в Україні у 1919-1921 рр. Поразка українських національно-визвольних змагань і утвердження радянської більшовицької влади.

Ключові терміни та поняття: Акт злуки, армія УНР, білогвардійці, більшовики, Брестський мир, Генеральний секретаріат, громадянська війна, Державний Секретаріат, диктатор ЗУНР, Західно-Українська Народна Республіка, комунізм, Листопадовий зрив, Народний секретаріат, націоналізація, Національний конгрес, отаманщина, політика воєнного комунізму, продрозкладка, Рада народних комісарів, радянська влада, Ризький мир, соборність, січові стрільці, соціалізація, Тимчасовий уряд, Українська галицька армія, Українська Держава (гетьманат), Українська

Народна Республіка, Українська Центральна Рада, Українська Національна Рада, універсал, ультиматум, Червона армія, червоний терор, Чортківська офензива.

Історичні персоналії: Андрієвський О., Антонов-Овсієнко В., Василенко М., Вернадський В., Винниченко В., Вітовський Д., Грушевський М., Омелянович-Павленко М., Денікін А., Дорошенко Д., Єфремов С., Керенський О., Левицький К., Ленін (Ульянов) В., Макаренко А., Махно Н., Петлюра С., Петрушевич Є, Пілсудський Ю., Скоропадський П., Швець Ф.

Найважливіші хронологічні події.

1917 рік (в дужках подаються дати за новим (григоріанським) стилем)
лютий – буржуазно-демократична революція в Росії, повалення монархії Романових

4 (17) березня – утворення Української Центральної Ради

18 (31) березня – маніфестації в Києві та інших українських містах, в Москві та Петрограді на підтримку ідеї автономії України

6-8 (19-21) квітня – проведення в Києві Українського національного конгресу, обрання керівництва та представницького складу УЦР від політичних партій

10 (23) червня – проголошення I універсалу Центральної Ради

15 (28) червня – створення Генерального секретаріату – першого українського уряду

3 (16) липня – прийняття Центральною Радою II універсалу

25 жовтня (7 листопада) – більшовицький переворот у Петрограді, повалення Тимчасового уряду Росії, проголошення встановлення Радянської влади, сформування більшовицького уряду, очолюваного В.Леніним

1 (14) листопада – перехід влади в Києві до Центральної Ради

7 (20) листопада – прийняття III універсалу Центральної Ради, проголошення створення Української Народної Республіки у складі російської демократичної держави

4 (17) грудня – проведення в Києві Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і солдатських депутатів на підтримку Центральної ради

4 (17) грудня – ультиматум уряду Радянської Росії до Центральної Ради

11-12 (24-25) грудня – проведення в Харкові II Всеукраїнського з'їзду рад, проголошення радянської влади в Україні

1918 рік

9 (22) січня – прийняття IV Універсалу Центральної Ради, проголошення незалежності УНР

16 (29) січня – бій українського студентського куреня з більшовиками на станції Крути

25 січня (7 лютого) – захоплення Києва більшовицькими військами М.Муравйова, антиукраїнський терор в місті

27 січня (9 лютого) – укладення делегацією УНР у Бресті-Литовському мирного договору з країнами Четвертого союзу (Брестський мир); міжнародне визнання УНР

1 березня – повернення Центральної Ради до Києва

29 квітня – ухвалення на засіданні Центральної Ради Конституції УНР. Розгін центральної Ради німецькими окупаційними військами

29 квітня – обрання гетьманом України генерала П.Скоропадського

12 червня – підписання між Українською Державою та Радянською Росією попереднього (прелімінарного) мирного договору

18-19 жовтня – утворення у Львові Української національної ради (конституанти), проголошення на західноукраїнських землях Української держави

1 листопада – Листопадовий зрив, захоплення українцями влади у Львові і на більшості території Східної Галичини та Північної Буковини

13 листопада – проголошення Західно-Української Народної Республіки

13 листопада – утворення Директорії, початок анти гетьманського повстання

26 листопада – заснування в Києві Української академії наук

1 грудня – підписання у Фастові попереднього (передвступного) договору про злуки ЗУНР та УНР

14 грудня – відмова П.Скоропадського від гетьманської посади, падіння гетьманської держави

19 грудня – урочистий в'їзд Директорії до Києва, відновлення УНР

1919 рік

4 січня – проголошення у Харкові створення Української Соціалістичної Радянської республіки (УСРР)

22 січня – урочисте проголошення на Софіївській площі у Києві Акту Злуки ЗУНР та УНР

23-28 січня – робота Трудового конгресу УНР

5 лютого – захоплення Києва більшовицькими військами

9, 11 лютого – відставка В.Винниченка з посади голови Директорії; С.Петлюра очолив Директорію УНР

6-10 березня – робота III Всеукраїнського з'їзду рад у Києві, схвалення тексту першої Конституції УСРР

березень-квітень – вигнання з півдня України військ Антанти

1 червня – укладення військово-політичного союзу між УСРР і Радянською Росією, створення єдиної Червоної армії

9 червня – у зв'язку з надзвичайною ситуацією призначення Є.Петрушевича Диктатором ЗУНР

16-17 липня – перехід Української галицької армії за р.Збруч, окупація польськими військами всієї території Східної Галичини

30-31 серпня – похід об'єднаної армії УНР та УГА на Київ

вересень – жовтень – перебування української армії в оточенні більшовицьких, білогвардійських та польських військ (“чотирикутник смерті”)

грудень 1919 – травень 1920 – перший зимовий похід армії УНР

квітень – укладення військово-політичного договору між С.Петлюрою та Ю.Пілсудським (Варшавський договір)

1920 рік

25 квітня-6 травня – спільний наступ польсько-українським військ проти більшовиків на Правобережній Україні, взяття Києва

червень-серпень – контрнаступ Червоної армії, бойові дії на території Східної Галичини та Польщі

жовтень-листопад – бої армії УНР з більшовицькими військами, інтернування українських вояків на польській території.

жовтень-листопад – наступ Червоної армії проти військ генерала М.Врангеля в Криму

грудень – утвердження радянської влади в Україні. Укладення між УСРР та Радянською Росією господарського договору по відбудові народного господарства

1921, 18 березня – Ризький мирний договір між УСРР та Польщею, визнання західноукраїнських територій за польською державою.

До теми 10. Україна між двома світовими війнами.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Процес входження України до складу СРСР, її статус та повноваження. Політичний режим в УСРР у 20-30-х рр., формування монопартійної системи, специфіка політики “українізації”. Економічна політика радянського режиму в Україні: НЕП, форсована індустріалізація, суцільна колективізація. Голодомор 1932-1933рр. та його наслідки. Більшовицькі репресії в Україні та встановлення тоталітарного режиму. Основні аспекти політичного та економічного розвитку західноукраїнських земель під владою іноземних держав. Три напрями в українському політичному русі Галичини. Організація українських націоналістів та її боротьба за незалежність України. Утворення Карпатської

України.

Ключові терміни та поняття: авторитаризм, асиміляція, Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК), геноцид, Головне управління таборів (ГУЛАГ), голодомор, індустріалізація, колективізація, корінезація, націоналізм, націонал-комунізм, нова економічна політика (неп), Організація українських націоналістів, пацифікація, полонізація, продподаток, п'ятирічний план, репресії, розкуркулення, “розстріляне відродження”, союзний договір, сталінізм, тоталітарна держава.

Історичні персоналії: Бандера С., Волошин А., Грушевський М., Єфремов С., Каганович Л., Коновалець Є., Косіор С., Ленін В., Молотов В., Постишев П., Липківський В., Любченко О., Перацький Б., Петровський Г., Раковський Х., Скрипник М., Сталін Й., Шептицький А., Шумський О.

Найважливіші хронологічні події.

1919, червень – надання Паризькою мирною конференцією мандату Польщі на окупацію Східної Галичини

1920 – створення у Відні Української військової організації

1921, березень – ухвалення керівництвом Радянської Росії рішень про початок переходу до НЕП

1921, жовтень – утворення Української автокефальної православної церкви, очолюваної митрополитом В.Липківським

1921-1922 – голод на півдні та сході України

1922, 30 грудня – на I Всесоюзному з'їзді рад у Москві затверджено Декларацію про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР)

1923 – початок політики “корінезації”, що в Україні отримала назву “українізації”

1924, січень – ухвалення першої конституції СРСР

1925 – заснування в Галичині Українського національно-

демократичного об'єднання (УНДО)

1927 – ухвалення рішення про початок індустріалізації

1928 – судовий процес над технічною інтелігенцією у справі шкідництва (“Шахтинська справа”)

1929, січень-лютий – утворення у Відні Організації українських націоналістів, яку очолив Є.Коновалець

1929 – припинення в СРСР політики НЕП, рік “великого перелому”, початок масової колективізації, “розкуркулення” українських селян

1929 – початок сфабрикованої репресивними органами справи Спілки визволення України (“Справа СВУ”), що розпочала широкий терор проти української інтелігенції

1932, 7 серпня – прийняття постанови про охорону майна державних підприємств, колгоспів (“Закон про п’ять колосків”), за яким до кримінальної відповідальності притягувалися діти з 12-річного віку

1932, жовтень – 1933, квітень – штучно організований комуністичним режимом голод в Україні (голодомор), що забрав за різними оцінками від 3,5 до 7 млн. людських життів

1934 – перенесення столиці України з Харкова до Києва

1934 – здійснення бойовиками ОУН терористичного акту відплати проти польського міністра внутрішніх справ Б.Перацького

1936 – судовий процес над членами ОУН – організаторами вбивства Б.Перацького

1937 – прийняття нової конституції УРСР, в якій проголошувалися демократичні права громадян

1937-1938 – масові репресії проти різних верств населення, включно із представниками державних, партійних та господарських органів, військових діячів

1938, травень – убивство радянськими агентами провідника ОУН Є.Коновальця в Роттердамі

1938, жовтень – автономія Карпатської України у складі Чехословацької республіки, сформування уряду А.Волошина

1939, березень – проголошення незалежності Карпатської України, окупація угорськими військами Закарпаття та його приєднання до угорської держави

До теми 11. Україна в роки Другої світової війни.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Причини та передумови початку Другої Світової війни. Пакт Молотова-Ріббентропа та таємний розподіл сфер впливу у Східній Європі. Доля західноукраїнських земель в 1939-1941 рр.: “визвольний похід” Червоної армії; приєднання Галичини і Волині до УРСР; більшовицька політика радянизації; включення до складу СРСР Бессарабії, Північної Буковини, Ізмаїльського та Аккерманського повітів. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Військові дії на Україні в 1941-1942 рр., оборона Києва, Одеси, Севастополя. Причини поразок Червоної армії. План “Ост” і адміністративне розчленування території України. Німецький окупаційний режим в Україні. Радянський партизанський та підпільницький рух Створення та діяльність Української повстанської армії. Корінний перелом у війні. Звільнення території України від фашистських загарбників у 1943-1944 рр. Завершення радянсько-німецької війни та її наслідки для України. Роль і вклад України та українців у розгром фашизму.

Ключові терміни та поняття: Акт проголошення української держави, гетто, голокост, депортація, каральні акції, нацизм, “новий порядок”, окупаційний режим, партизани, “Поліська січ”, радянизація, рейхскомісаріат “Україна”, Східний вал, Трансністрія, Українська головна визвольна рада (УГВР), Українська повстанська армія (УПА), Український

штаб партизанського руху, фашизм.

Історичні персоналії: Бандера С., Бульба-Боровець Т., Ватутін М., Жуков Г., Кирпонос М., Ковпак С., Кожедуб І., Конєв І., Кох Е., Мельник А., Руднєв С., Сталін Й., Стецько Я., Строкач Т., Тимошенко С., Федоров О., Хрущов М., Черняхівський І., Шептицький А., Шухевич Р.

Найважливіші хронологічні події.

1939, 23 серпня – підписання у Москві договору між СРСР і фашистською Німеччиною про ненапад та таємну угоду про розподіл сфер впливу у Східній Європі

1939, 1 вересня – напад німецьких військ на Польщу. Початок Другої світової війни.

1939, 17 вересня – початок військового походу Червоної Армії на західноукраїнські землі

1939, 28 вересня – укладення німецько-радянського договору про дружбу і кордони

1939, 26-27 жовтня – рішення Народних Зборів Західної України про вхідження західноукраїнських земель до складу УРСР і СРСР

1940, лютий – II Великий збір ОУН. Розкол організації на ОУН(б) (бандерівців) і ОУН(м) (мельниківців)

1940, червень – зайняття Червоною армією Бессарабії і Північної Буковини

1941, 22 червня – напад фашистської Німеччини та її союзників на СРСР. Початок німецько-радянської (Великої вітчизняної) війни

1941, 30 червня – проголошення проводом ОУН(б) у Львові Акту відновлення Української Держави

1941, 11 липня – 19 вересня – оборона радянськими військами Києва

1941, 5 серпня – 16 жовтня – оборона Одеси

1941, 28-30 вересня – початок масових розстрілів нацистськими карателями киян у Бабиному Яру

1941, 30 жовтня – початок оборони Севастополя

1941, осінь – діяльність на Волині загонів “Поліської січі” Т.Бульби-Боровця

1942, травень-червень – невдалі наступальні операції радянських військ під Харковом та на Керченському півострові

1942, червень – створення Українського штабу партизанського руху, очолюваного Т.Строкачем

1942, 22 липня – повна окупація німецькими військами території України

1942, жовтень – початок створення ОУН(б) на Волині військових загонів Української повстанської армії

1942, 18 грудня – в ході Сталінградської наступальної операції звільнення перших українських населених пунктів. Початок визволення України

1943, лютий-березень – бої за Харків

1943, літо – рейди українських партизанських з’єднань тилами фашистських військ, “рейкова війна”

1943, 23 серпня – в ході Курської наступальної операції звільнення радянськими військами Харкова

1943, вересень-листопад – битва за Дніпро, визволення більшості території Лівобережної України

1943, 6 листопада – звільнення Києва

1944, січень-березень – вигнання німецьких військ з Правобережної України

1944, 8 травня – звільнення Севастополя, вигнання фашистів з Криму

1944, літо – боротьба за визволення Західної України, розгром радянськими військами під Бродами німецької дивізії “Галичина”, військове протистояння між підрозділами Червоної армії та УПА

1944, 28 жовтня – звільнено останній український населений пункт, завершення визволення території України

1945, 9 травня – капітуляція фашистської Німеччини, завершення німецько-радянської (Великої вітчизняної) війни

1945, 29 червня – угода між СРСР та Чехословаччиною про входження Закарпатської України до складу УРСР

1945, 16 серпня – договір між СРСР і Польщею про радянсько-польський кордон по р. Західний Буг та на схід від р. Сян

1945, серпень – участь десятків тисяч українців у війні СРСР проти Японії

1945, 2 вересня – капітуляція Японії. Завершення Другої світової війни

До теми 12. Українська РСР у другій половині ХХ ст.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Основні політичні, економічні та культурницькі тенденції післявоєнного розвитку УРСР у 1945-1953 рр. Україна – член ООН. Утвердження радянської влади на західноукраїнських землях і боротьба з ОУН-УПА. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Десталінізація та хрущовська “відлига”. Зміни в суспільно-політичному та економічному житті УРСР за часів правління П.Шелеста. Національно-культурницький рух, “шестидесятники”. Українські дисиденти і правозахисники. Утвердження командно-адміністративної системи управління. Застійні явища в політичній та економічній сферах за часів В.Щербицького. Україна – “заповідник застою”.

Ключові терміни та поняття: атеїзм, відбудова, “відлига”, військово-

промисловий комплекс (ВПК), волюнтаризм, гонка озброєнь, десталінізація, депортація, дисидент, жданівщина, екстенсивний розвиток, застій, Львівський собор, правозахисний рух, раднаргоспи, репатріація, “самвидав”, стагнація, Українська греко-католицька церква, Українська гельсінська група, Український національний фронт, Українська робітничо-селянська спілка, “холодна війна”, “шестидесятники”.

Історичні персоналії: Алтунян Г., Берія Л., Брежнєв Л., Дзюба І., Глузман С., Гончар О., Горська А., Довженко О., Кириченко О., Кук В., Лук’яненко Л, Маланчук В., Марченко В., Підгорний М., Сверстюк Є., Симоненко В., Сліпий Й., Стус В., Хрущов М., Чорновіл В., Шелест П., Шухевич Р., Щербицький В.

Найважливіші хронологічні події.

1945, 26 червня – делегація УРСР взяла участь у процедурі підписання Статуту Організації Об’єднаних Націй (ООН)

1946, березень – Львівський церковний собор, проголошення розриву Брестської унії, заборона УГКЦ

1946-1947 – голод в Україні

1947, квітень-травень – проведення польською комуністичною владою акції “Вісла” – насильницького переселення українського населення Лемківщини, Підляшшя, Холмщини на західні землі Польщі

1950, 5 березня – загинув командуючий УПА Р.Шухевич

1951 – кампанія “викриття” націоналістичних проявів в українській літературі, мистецтві, культурі

1953, весна – смерть Й.Сталіна (5 березня), початок десталінізації суспільного життя

1954, 19 лютого – указ Президії Верховної Ради СРСР про передачу Кримської області із складу Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки до складу УРСР

1954, червень – призначення на посаду першого секретаря Компартії України О.Кириченка – першого на такій посаді етнічного українця

1954-1955 – повстання політичних в'язнів радянських таборів, серед яких значну активність проявили українці

1956, лютий – XX з'їзд КПРС, на якому з промовою про культ особи Й.Сталіна виступив перший секретар ЦК КПРС М.Хрущов

1959, 15 жовтень – убивство радянським агентом КДБ Б.Сташинським провідника ОУН(б) С.Бандери у Мюнхені

1959-1960 – діяльність на Львівщині підпільної, опозиційної до режиму, Української робітничо-селянської спілки

1960-1961 – початок шестидесятництва, поява у Києві гуртка молодих представників інтелігенції, створення Клубу творчої інтелігенції

1961, весна – відзначення 100-річчя з дня народження Т.Шевченка, встановлення щорічної премії імені Т.Шевченка

1961, жовтень – XXII з'їзд КПРС, схвалення нової програми партії, в якій проголошено курс на побудову в СРСР комунізму

1961, листопад – введення в дію в Києві першої в Україні лінії метро

1963-1972 – перебування на посаді керівника республіки П.Шелеста

1964, жовтень – звільнення з посади М.Хрущова та обрання першим секретарем ЦК КПРС вихідця з України Л.Брежнєва (1964-1982)

1965 – перша хвиля арештів українських дисидентів

1967 – поява праці І.Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”

1968 – вихід роману О.Гончара “Собор”

1972 – видання перших номерів “самвидавного” часопису “Український вісник” (редактор В.Чорновіл)

1972 – 1989 – перебування на посаді першого секретаря ЦК КПУ

В.Щербицького

1973 – критика на адресу П.Шелеста із звинуваченнями у націоналістичному ухилі та ідеалізації української історії за книгу “Україна наша Радянська”

1976, 9 листопада – утворення у Києві правозахисної організації сприяння виконання Гельсінських угод – Української гельсінської спілки

1979, грудень – початок вводу обмеженого контингенту радянських військ у Демократичну Республіку Афганістан, початок “афганської” війни, що забрала життя понад 3,5 тис. військових-українців

1985 – під час відбування строків ув’язнення у радянських таборах померли українські політв’язні Ю.Литвин, В.Стус, О.Тихий.

До теми 13. Україна на шляху до незалежності (1985-1991).

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Проголошення курсу “перебудови” в СРСР. Катастрофа на Чорнобильській АЕС та її наслідки. Початок національно-політичного відродження. Закон про мови в УРСР. Демократизація суспільно-політичного життя. Перші “неформальні” громадсько-політичні об’єднання, утворення Української гельсінської спілки, Народного руху України за перебудову, початок багатопартійності. Відставка В.Щербицького. Перші демократичні вибори 1990 р. Прийняття Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України 1990 р. Боротьба за здобуття Україною незалежності у 1991 р. Проведення Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991р. Розвал СРСР і міжнародне визнання України.

Ключові терміни та поняття: Акт проголошення незалежності України, гласність, “група 239”, державний суверенітет, демократизація, дефіцит, кооперативний рух, Народна рада, незалежність, номенклатура, неформальні об’єднання, парад суверенітетів, парламент, партпарат,

“перебудова”, плюралізм, референдум, роззброєння, союзний договір, чорнобильська катастрофа.

Історичні персоналії: Драч І., Горбачов М., Горинь М., Гуренко С., Івашко В., Кравчук Л., Лук’яненко Л., Мороз О., Павличко Д., Плющ І., Чорновіл В., Щербицький В., Юхновський І.

Найважливіші хронологічні події.

1985, березень-квітень – обрання М.Горбачова генеральним секретарем ЦК КПРС, проголошення курсу на “перебудову” суспільного устрою в СРСР

1986, 26 квітня – техногенна катастрофа на Чорнобильській АЕС

1987, червень – створення у Києві Українського культурологічного клубу, початок діяльності неформальних громадських організацій

1988, червень – утворення у Львові просвітницького товариства “Рідна мова ім. Т.Шевченка”, проведення перших несанкціонованих мітингів

1988, липень – утворення у Львові Української гельсінської спілки, масові несанкціоновані мітинги з вимогою демократизації суспільного життя в республіці

1988, літо – урочисте відзначення в республіці 1000-ліття хрещення Русі, активізація греко-католицьких віруючих за відновлення УГКЦ

1989, лютий – установчий з’їзд Товариства української мови ім. Т.Шевченка, публікація в газеті “Літературна Україна” проекту програми Народного руху за перебудову

1989, липень-серпень – масові шахтарські страйки з вимогою проведення демократичних та економічних реформ

1989, вересень – проведення в Києві установчого з’їзду Народного руху за перебудову – першої масової опозиційної до комуністичної влади громадсько-політичної організації. Відставка з посади В.Щербицького та обрання лідером республіканським комуністом В.Івашка

1989, жовтень – прийняття Верховною Радою УРСР “Закону про мови”, яким українській мові надавався статус офіційної (державної) мови в республіці

1989, листопад – надання Комітетом у справах релігії при Раді Міністрів УРСР дозволу віруючим греко-католицької конфесії на реєстрацію релігійних громад

1990, 21 січня – проведення “живого ланцюга” єдності та соборності українських земель від Івано-Франківська через Львів до Києва на відзначення річниці Акту злуки УНР і ЗУНР

1990, весна – перші демократичні вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих органів влади. Перемога у галицьких областях представників національно-демократичних сил та сформування ними органів місцевої влади

1990, травень – початок роботи новообраної Верховної Ради УРСР в парламентському режимі

1990, 16 липня – прийняття українським парламентом Декларації про державний суверенітет України

1990, жовтень – студентське голодування в Києві, відставка уряду В.Масола

1991, серпень – спроба державного перевороту у Москві, прийняття Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України, заборона діяльності КПУ

1991, 1 грудня – всеукраїнський референдум з питань підтримки незалежності України. Обрання першого президента України Л.Кравчука

1991, 8-9 грудня – зустріч керівників Білорусії, Росії та України в Біловезькій Пущі. Підписання документів про припинення існування СРСР та створення Співдружності незалежних держав (СНД)

1991, грудень – міжнародне визнання незалежної України

До теми 14. Україна – незалежна суверенна держава.

На що потрібно звернути увагу.

Основні факти, події, процеси. Становлення молодого української держави: державний, адміністративно-територіальний, політичний устрій. Проблеми трансформації та модернізації українського суспільства. Особливості політичного розвитку. Прийняття Конституції України в 1996р. Сучасне партійно-політичне життя. “Помаранчева революція” та демократизація суспільного життя. Основні тенденції економічного розвитку. Міжнародне співробітництво та пріоритети зовнішньої політики України. Українці за кордоном: розселення, політичні та громадські організації.

Ключові терміни та поняття: багатовекторність, багатопартійність, бартерні відносини, громадянське суспільство, демократичні вибори, державне регулювання, діаспора, європейська інтеграція, інфляція, кланові інтереси, миротворча діяльність, олігарх, парламентаризм, політична партія, президент, приватизація, ринкова економіка, соціальна політика, трансформація, фінансово-промислова група.

Історичні персоналії: Кінах А., Кравчук Л., Кучма Л., Лазаренко П., Литвин В., Марчук Є., Мороз О., Плющ І., Пустовойтенко В., Симоненко П., Тимошенко Ю, Чорновіл В., Ющенко В., Янукович В.

Найважливіші хронологічні події.

1992, січень – введення в обіг купоно-карбованця – власної грошової одиниці

1992, січень-лютий – затвердження Верховною Радою України атрибутів української держави: державних прапора, гімну, малого герба

1993, липень-серпень – масові політичні виступи з вимогою відставки складу парламенту та президента Л.Кравчука. Прийняття рішення про дострокові вибори

1993, грудень – початок процедури вступу України до Світової

організації торгівлі (СОТ)

1994, січень – підписання між Україною, Росією та США угоди про ядерне роззброєння України та передачу ядерної зброї під контроль Росії

1994, травень – початок роботи Верховної ради України другого демократичного скликання (1994-1998рр). Обрання Головою Верховної Ради О.Мороза

1994, липень – в результаті перемоги в другому турі дострокових президентських виборів Президентом України став Л.Кучма (1994-1999)

1995, березень – прийняття Закону України “Про Автономну Республіку Крим”

1995, жовтень – вступ України до Ради Європи

1996, 28 червня – прийняття нової Конституції України

1996, вересень – введення в обіг національної грошової одиниці – гривні

1997, травень – підписання між Україною та Росією Договору про дружбу, співробітництво та партнерство (“Великий договір”)

1997, липень – підписання Україною Хартії про особливе партнерство між НАТО і Україною

1998-2002 – функціонування обраної на основі мажоритарно-пропорційної системи Верховної ради України третього скликання

1998, липень – обрання після майже двохмісячної “спікеріади” головою Верховної Ради О.Ткаченка (1998-2000)

1998, листопад – встановлення в Україні Дня пам’яті жертв голодомору

1999, листопад – повторне обрання на чергових виборах Президентом України Л.Кучми

2000, січень – “оксамитова” революція в парламенті. Обрання головою

Верховної Ради І.Плюща

2000, квітень – Всеукраїнський референдум за внесення змін і доповнень до Конституції України

2000, листопад – оприлюднення О.Морозом частини записів плівок майора М.Мельниченка. Початок “касетного скандалу”

2001, 9 березня – масові сутички опозиційно налаштованих до влади учасників протестних акцій з міліцією

2001, червень – візит до України Папи Римської Івана Павла II

2001, жовтень –ухвалення Верховною Радою України Земельного кодексу України

2002, березень – чергові парламентські вибори. Обрання в травні 2006 головою Верховної Ради В.Литвина (2002-2006)

2002, вересень – масові виступи опозиційних сил в рамках акції “Повстань Україно”

2003, вересень – укладення угоди про створення Єдиного економічного простору між Україною, Росією, Білоруссю та Казахстаном

2003, жовтень – конфлікт з Російською Федерацією через будівництво російською стороною дамби у Керченській протоці

2004, листопад-грудень – президентські вибори. Події “Помаранчевої революції”. Обрання Президентом України В.Ющенко

2005, травень – перемога української співачки Руслани Лижичко на пісенному конкурсі Євробачення-2005

2006, березень – вперше проведення парламентських та місцевих виборів на пропорційні основі (за партійними списками)

2007, квітень – Указ Президента В.Ющенко про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України. Початок парламентсько-політичної кризи

2007, квітень – перемога України та Польщі в конкурсі на проведення у 2012 році чемпіонату Європи з футболу

2007, вересень – проведення дострокових парламентських виборів

2008, лютий – вступ України до СОТ

6.КОНТРОЛЬ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль успішності студентів здійснюється у формі поточного, модульного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться в рамках проведення семінарських занять й оцінювання самостійної та індивідуальної роботи, має за мету перевірку рівня підготовки студентів на виконання конкретної роботи, а його результати заносяться у журнал обліку роботи академічної групи.

Модульний контроль проводиться у відповідності до графіку навчального процесу під час окремих тижнів оцінювання змістових модулів.

До модульного контролю допускаються студенти, які виконали всі роботи, передбачені програмою модуля, і не мають заборгованості, пов'язаної з невідпрацьованими темами пропущених занять чи індивідуальних завдань. Виконання підсумкових модульних робіт з історії України проводиться у письмовій формі.

Оцінювання результатів поточного і модульного контролів здійснюється з використанням запровадженої в університеті десятибальної шкали. Результати підсумкового контролю проводяться із використанням університетської (десятибальної) шкали, національної (п'ятибальної) шкали та шкали оцінок ECTS.

Студентові, який не з'явився на складання модуля, виставляється оцінка 1. Студент, який за результатами здачі змістового модуля отримав бали 1-4, або не з'явився на складання модуля, повинен перескласти його

(один раз) відповідно до порядку, визначених відповідною дирекцією чи деканатом. Перескладання модулів з метою підвищення позитивної оцінки не проводиться.

Згідно положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в університеті встановлено таке співвідношення шкал оцінювання:

Оцінка ECTS	Визначення	Університетська шкала	Національна шкала
A	ВІДМІННО	10, 9 – відмінно	5, відмінно
B	ДУЖЕ ДОБРЕ	8 – добре	4, добре
C	ДОБРЕ	7 – добре	4, добре
D	ЗАДОВІЛЬНО	6 – задовільно	3, задовільно
E	ДОСТАТНЬО	5 – достатньо	3, задовільно
FX	УМОВНО НЕЗАДОВІЛЬНО	4, 3 – незадовільно з можливістю повторного складання	2, незадовільно
F	БЕЗУМОВНО НЕЗАДОВІЛЬНО	2, 1 – незадовільно з обов'язковим повторним курсом	2, незадовільно

Критерії оцінок:

A “Відмінно” – теоретичний зміст курсу засвоєний повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані, якість їх виконання оцінена балом, близьким до максимального.

B “Дуже добре” - теоретичний зміст курсу засвоєний повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в

основному сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінена балом, близьким до максимального.

C “Добре” – теоретичний зміст курсу засвоєний повністю, без прогалин, деякі необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінена максимальним балом, деякі завдання виконані з помилками.

D “Задовільно” – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не мають суттєвого характеру. Необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою завдань виконані, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки.

E “Достатньо” – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані. Багато з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінені балом, близьким до мінімального.

FX “Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання їх оцінена балом, близьким до мінімального. При додатковій самостійній роботі за матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань.

F “Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не засвоєний, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані завдання містять грубі помилки. Додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до підвищення якості виконання навчальних завдань.

7.ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”

Модуль 1.

1. Стародавня історія України. Періодизація первісного суспільства.
2. Племена Трипільської культури у IV-III тис до н.е.: господарство, суспільний устрій, вірування.
3. Державні утворення в Північному Причорномор'ї у I тис. до н.е.
4. Східні слов'яни у IV-IX століттях: розселення, суспільний та господарський лад.
5. Зародження державності у слов'ян. Київська (полянська) держава.
6. Передумови утворення Київської Русі у IX ст. Норманська теорія походження Русі.
7. Розвиток Давньоруської держави за перших Рюриковичів.
8. Розквіт Київської Русі в часи Володимира Великого і Ярослава Мудрого.
9. Політична і феодальна роздробленість Руських земель. Розпад Київської Русі у середині XII ст.
10. Передумови та причини утворення Галицько-Волинського князівства. Князь Роман Мстиславович.
11. Галицько-Волинська держава за часів Данила Галицького.
12. Боротьба Русі з монголо-татарами. Золотоординське іго на українських землях.
13. Галицько-Волинські землі в кінці XIII – на початку XIVст.
14. Територіальний поділ українських земель між сусідніми державами у XIV-XVI століттях.
15. Політичний та економічний розвиток українських земель у складі Литви та Польщі у XV-першій половині XVIст.
16. Люблінська унія 1569р.та її наслідки для України .
17. Брестська церковна унія 1596р. Розкол українського православ'я.
18. Причини та умови формування українського козацтва.
19. Запорізька Січ: політичний, військовий і територіальний устрій в XVI – XVII ст.
20. Боротьба козаків проти турків і татар в кінці XVI – на початку XVII ст. Діяльність гетьмана Петра Сагайдачного.
21. Козацько-селянські антифеодальні повстання кінця XVI - першої половини XVII століть.
22. Передумови і причини національно-визвольної війни українського народу в середині XVII століття під проводом гетьмана Богдана Хмельницького.
23. Військові дії 1648-49 рр. Зборівський мирний договір і його наслідки.
24. Українська козацька держава за часів Богдана Хмельницького: державний, політичний та територіальний устрій.
25. Військові дії 1651-1653рр. Причини укладення і зміст Переяславського договору з Москвою.

26. Завершальний період визвольної війни 1654-1657 рр. Політичні і військові плани Богдана Хмельницького.
27. Україна під час правління гетьмана Івана Виговського. Початок Руїни.
28. Політичний та соціальний розвиток Правобережної України у 60-70-х рр. XVII ст.
29. Політичний та соціальний розвиток Лівобережної України у 60-70-х рр. XVII ст.
30. Україна за часів правління гетьмана Івана Мазепи.
31. Обмеження російським царизмом автономних прав України в I-й половині XVIII ст.
32. Антифеодальні та національно-визвольні рухи на Правобережній Україні в першій половині XVIII ст. Гайдамацьке повстання 1768 р. "Коліївщина".
33. Ліквідація російським царизмом української автономії в другій половині XVIII ст.
34. Поділ Речі Посполитої. Приєднання південної України та Криму до Росії в кінці XVIII ст.

Модуль 2.

35. Політичне та економічне становище українських земель в складі Російської імперії у першій половині XIX ст.
36. Початок національного відродження. Кирило-Мефодіївське братство. Тарас Шевченко.
37. Політичне та економічне становище західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії у першій половині XIX ст.
38. Революційні події 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях.
39. Царські реформи 60-70-х рр. XIX ст. та їхній вплив на Україну.
40. Суспільно-політичний розвиток Наддніпрянської України в другій половині XIX ст.
41. Суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель в другій половині XIX ст.
42. Виникнення перших українських політичних партій на початку XX ст.
43. Україна в період російської революції 1905-1907рр.
44. Україна під час першої І світової війни (1914-1917рр).
45. Виникнення та діяльність Української Центральної Ради. I та II універсали УЦР.
46. Утворення Української Народної Республіки. Положення III універсалу Центральної Ради.
47. Українсько-більшовицька війна (грудень 1917–березень 1918рр). Проголошення IV універсалу Центральної Ради. Укладення Брестського миру та його наслідки.
48. Українська гетьманська держава П.Скоропадського.
49. Повалення гетьманату. Прихід до влади Директорії УНР.
50. Внутрішня та зовнішня політика Директорії. Злука ЗУНР і УНР.
51. Західно-Українська Народна Республіка: державний устрій, основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики.

52. Українсько – польська війна 1918-1919 рр. на західноукраїнських землях. Поразка ЗУНР.
53. Українська Соціалістична Радянська Республіка. Політика більшовиків на Україні в 1919р.
54. Поразка національно-визвольних змагань і утвердження радянської влади в Україні (1920-1921 рр.).
55. Утворення СРСР. Політичний розвиток УСРР в складі Радянського Союзу у 20-30-х рр.
56. Індустріалізація і колективізація в Україні. Голодомор 1932-1933рр. та його наслідки.
57. Більшовицькі репресії в Україні в 20-30-х рр. Встановлення тоталітарного режиму.
58. Західноукраїнські землі під владою іноземних держав в 20-30-х рр. ХХ ст.
59. Три напрями в українському політичному русі Галичини в 20-30-х рр. ХХ ст.
60. Доля західноукраїнських земель в 1939-1941 рр.
61. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Оборонні бої Червоної армії на Україні в 1941-1942 рр.
62. Німецький окупаційний режим в Україні.
63. Антифашистський рух опору в Україні. Боротьба Української повстанської армії.
64. Звільнення території України від фашистських загарбників у 1943-1944 рр.
65. Завершення радянсько-німецької війни та її наслідки для України.
66. Тенденції післявоєнного розвитку УРСР у 1945-1953 рр.
67. Український дисидентський та правозахисний рух в 60 - 80 - х роках ХХ ст.
68. Командно-адміністративна система. Застійні явища в політичній та економічній сферах у 1970-х-1980-х рр.
69. Україна в період “перебудови”. Національно-політичне відродження у 1985-1990 рр.
70. Передумови проголошення Декларації про державний суверенітет України 1990 р. та процес здобуття Україною незалежності у 1991 р.
71. Проведення Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991р. Процес становлення молоді української держави у 1992-96 роках.
72. Тенденції та основні події політичного розвитку України в1991-2007 рр.
73. Тенденції економічного розвитку України в1991-2007 рр.
74. Прийняття Конституції України в 1996р. Сучасне партійно-політичне життя.
75. Основні напрямки зовнішньої політики України в1991-2007 рр.
76. Українці за кордоном: розселення, політичні та громадські організації.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Навчальна та навчально-методична література

1. Алексєєв Ю.М. **Історія України**: навчальний посібник для вузів. – К., 2004.
2. Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох. – К., 2000.
3. Бойко О. Україна 1991-1994 рр.: Тіні минулого чи контури майбутнього? (нариси новітньої історії). – К., 1996.
4. Бойко О. **Історія України**. – К., 2003, 205, 2006..
5. Борисенко В. **Курс української історії**. – К., 1997.
6. Брайчевський М. Конспект історії України. – К., 1993.
7. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. – К., 1995.
8. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Видання друге, доповнене і перероблене. –Тернопіль, 2005.
9. Довідник з історії України (А-Я): 2-ге видання, доопр. і допов. – К., 2002.
10. Гетьмани України. – К., 1991.
11. Грабовський С., Ставряді С., Шкляр Л. Нарис з історії українського державотворення. – К., 1995.
12. Грицак Я. **Нарис історії України**. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. – К., 1996.
13. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – К., 1990.
14. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. Т.1,2. – К., 1991.
15. Жуковський А., Субтельний О. **Нарис історії України**. – Львів, 1993.
16. Західно-Українська Народна Республіка. Документи і матеріали. У 5-ти томах. Т. 1, 2, 3 – Івано-Франківськ, 2001-2004.
17. **Історія України ХХ – початку ХХІ століття**: Навч. посіб. /

- П.П.Панченко, Н.П. Барановська, С.С.Падалка та ін.; За ред. В.А.Смолія. – К., 2004.
18. **Історія України** / За редакцією Смолія В.А. – К., 1997
19. **Історія України** / Керівник авторського колективу Ю.Зайцев. – Львів, 1996, 2001, 2003.
20. **Історія України** / За редакцією Лановика Б.Д. – К., 2000.
21. **Історія України. Документи і матеріали.** / Уклад. Комен. В.Короля.- К.2001.
22. **Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять** / За ред. В.М.Литвина. – К., 2006.
23. **Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять** / В.М.Литвин, А.Г.Слюсаренко, В.Ф.Колесник та ін., За ред В.М.Литвина. – К., 2006.
24. **Історія України. Нове бачення: В двох томах.** – К., 1995-1996.
25. **Історія України в особах. IX-XVIII ст.** – К., 1993.
26. **Історія України в особах. XIX XX ст.** – К., 1995.
27. Кормич Л.І., Багацький М.В. **Історія України. Підручник.** – К., 2004.
28. Король В. **Історія України.** – К., 1995.
29. Косик В. **Україна і Німеччина у Другій світовій війні.** – Париж-Нью-Йорк – Львів, 1993.
30. Котляр М., Кульчицький С. **Шляхами віків: довідник з історії України.** – К., 1996.
31. Крип'якевич І. **Історія України.** – Львів, 1992.
32. Лановик Б.Д., Лазарович М.В. **Історія України: Навч. посібник.** – 3-тє вид., випр. і доп. – К., 2006.
33. Лях Р. **Історія України.** – Донецьк, 1999.
34. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996.
35. Мирончук І., Ігешкін С. **Історія України.** – К., 2001.
36. Мій рідний край - Прикарпаття. – Івано-Франківськ, 2000.
37. Нагаєвський І. **Історія української державності.** – К., 1994.

38. Національні відносини в Україні у ХХ ст. Збірник документів і матеріалів. – К., 1996.
39. Огієнко І. Українська культура. – К., 1991.
40. Пасічник М.С. **Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи:** Навч. посібник. – К., 2005.
41. **Політична історія України:** Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За редакцією В.І.Танцюри. – К., 2001.
42. Полонська-Василенко Н. **Історія України:** У 2-х томах. К., 1995.
43. Рибалка І. **Історія України:** У 2-х частинах. – Харків, 1995, 1997.
44. Савченко Н.М., Подольський М.К. **Історія України: модульний курс.** Навчальний посібник. – К., 2006.
45. Світлична В.В. **Історія України:** Навчальний посібник для студентів неісторичних спеціальностей вищих закладів освіти. Друге видання, виправлене і доповнене. – К.- Львів, 2002, 2005.
46. Субтельний О. **Україна. Історія.** – К., 1993.
47. Україна крізь віки. В 15-ти томах. – К., 1998-2001.
48. Терещенко Ю., Курило В. **Історія України.** – К., 1995.
49. Україна в ХХ столітті (1900-2000): Зб. Документів і матеріалів / Упоряд.: А.Г.Слюсаренко, В.І.Гусев, В.Ю.Король та ін. – К., 2000.
50. **Україна: друга половина ХХ століття.** Нарис Історії. – К., 1997.
51. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали . У 2-х томах. – К., 1996-1997.
52. Черкашина Н.К. **Історія України: від давніх часів до сьогодення:** Навч. посібник. – К., 2005.
53. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій. – К., 1999.
54. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків. К., 1999.
55. Яковенко Н. Нариси історії України з найдавніших часів до кінця ХУІІІ ст. – К., 1997.

Наукова та науково-популярна література

56. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953 рр. – К., 1994.
57. Бойко О.Д. Україна: від путчу до Пущі: (серпень-грудень 1991 р.): Монографія. – Ніжин, 2006.
58. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХУІІІ – початок ХХ ст.). – Львів, 1996.
59. Верстюк В. Українська Центральна Рада. – К., 1997.
60. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення України. – К., 1991.
61. Волковинський В. Нестор Махно. Легенди і реальність. – К., 1994.
62. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. – К., 1994.
63. Гарань О. Убити дракона (З історії Руху та нових партій України). – К., 1993.
64. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині: кін. ХІХ – поч. ХХ ст. – К., 1996.
65. Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. – К., 2003.
66. Дорошенко Д. Нарис історії України: У 2 томах. – К., 1992.
67. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923.: Історія / Відп. ред. О.Карпенко. – Івано-Франківськ, 2001.
68. Кармазіна М.С. Ідея державності в українській політичній думці (кінець ХІХ – початок ХХ століття). – К., 1998.
69. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ-ХХ століть. К., 1993.
70. Конквест Р. Жнива скорботи. – К., 1993.
71. Кремінь В.Г., Табачник Д.М., Ткаченко В.М. Україна: альтернатива поступу. Критика історичного досвіду. – К., 1996.
72. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (ХІХ ст. – 1939 р.). – Івано-Франківськ, 1993.
73. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918-1929). Т.1. – К. – Івано-Франківськ, 2002.

74. Кугутяк М., Гаврилів Б., Кобута С. Літопис державотворення на Прикарпатті (1988-2001). – Івано-Франківськ:, 2002.
75. Кучма Л. Україна – не Росія. – М., 2004.
76. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2-х томах. – К., 1994.
77. Литвин В. Політична арена України. Дійові особи і виконавці. – К., 1994.
78. Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.). – К., 2001.
79. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995.
80. Макарчук С.А. Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР. – Львів, 1997.
81. Організація Українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзюбак В.В., Ілюшин І.І., Касьянов Г.В., Кентій А.В., Кульчицький С.В., Лисенко О.Є, Патриляк І.К. – К., 2005.
82. Павко А. І. Політичні партії та організації в Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть: методологія, історіографія проблеми, перспективні напрямки наукових досліджень. Монографія. – К., 2001.
83. Патер І. Союз визволення України: проблеми державності і соборності. – Львів, 2000.
84. Політична історія України. ХХ ст: У 6 т. / Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – К.: Генеза, 2002-2004.
85. Солдатенко В.Ф. Три Голгофи: Політична доля Володимира Винниченка. – К.: Світогляд, 2005.
86. Солдатенко В.Ф. Українська революція: Історичний нарис. – К., 1999.
87. Сухий О. Галичина : між Сходом і Заходом. Нариси історії ХІХ – початку ХХ ст. – Львів, 1997.
88. Толочко П. Київська Русь. – К., 1996.
89. Ярош Б.О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30-50-ті роки ХХ століття. – Луцьк, 1995.